

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ: МІЖ ГРОМАДЯНСЬКОЮ РЕЛІГІЄЮ ТА КУЛЬТУРНОЮ КОМПЕТЕНТНІСТЮ

Олексій Дедуш

Nyitrai V.-L. Here, There and (Almost) Everywhere: Civil Religion and Cultural Competency. *Frontiers : The Interdisciplinary Journal of Study Abroad*. 2018. Vol. 30. Issue 1. P. 42–55.

Авторка порушує питання навчання та презентації окремих елементів громадянської (цивільної) релігії як обов'язкової передумови формування культурної компетентності громадян. Як викладач у ході спілкування з американськими та іноземними студентами, дослідниця виявила проблему обізнаності в ключових для нації та держави символічно-культурних елементах, що стає перепорою для інтеграції суспільства.

В.-Л. Нїтраї дає визначення громадянськїй релїгїї як «зїбранню глибоко вкорїнених культурних цїнностей і очїкувань (експектацїй), що функцїонують задля об'єднання суспїльства через данї цїнностї і таким чином створюють вїрогїднїсть (*presumption*) спїльної нацїональної ідентичностї. Цївільна релїгїя на прикладї США є очевидною і через це часто непомїтною в повсякденному життї. Хоча, за дослідницею, громадянська релїгїйна ідентичнїсть цїлком вкладається в новїтню «концепцїю айсберга», тобто розумїння видимих елементів предмета чи явища лише як презентацїю набагато глїбших контекстних, символїчних його компонентів, якї за умовчуванням є прихованими. У цьому разї релїгїя цивїльного типу забезпечує перенесення в повсякденне життя невидимих нацїональних мотивів у формї вїзуальних артефактїв. Називаючи даний вимїр *релїгїйним*, їдеться про те, що основа вищезгаданих цїнностей виступає у формї узгодженої мїж бїльшїстю громадян структури мїфїв, текстїв, матерїальних об'єктїв, шанованих персоналїї і всього ландшафту природно

чи штучно створених «сакралїзованих середовищ» (*sacred environments*).

Для Сполучених Штатїв В.-Л. Нїтраї виокремлює такї групи артефактїв мїсцевої громадянськїй релїгїї: *Тексти (писання)*: Декларацїя незалежностї та Конституцїя США, Геттїсбурзька та друга їнавгурацїйна промова А. Лїнкольна, їнавгурацїйна промова Дж. Ф. Кеннедї, спїч М. Лютера Кїнга «Я маю мрїю». *Матерїальнї об'єкти*: Дзвїн Свободи, Статуя Свободи, Бїлий дїм та Капїтолїй, Бїблїя Лїнкольна, гїмн, прапор (окремї конкретнї прапори) США. *Пейзажї*: меморїали Лїнкольна, Джефферсона, нацїональнї кладовища тощо. *Люди (пророки, святї, мученики)*: Джордж Вашингтон, Томас Джефферсон, Мартїн Лютер Кїнг та їн. *Мїфи*: США – земля обїтована чи новий Єрусалим; Америка – осяяне мїсто на пагорбї; американцї – обраний народ тощо. *Церемонїї та свята (ритуали і святї днї)*: День незалежностї, День пам'ятї, День Подяки. Деякї з формально недержавних свят все ж такї певною мїрою презентуються офїцїйними особами, наприклад, у формї замїток у пресї на честь Дня подяки (прокламацїя президента США), вїдвїдування релїгїйних об'єктїв на час релїгїйних свят і т. їн.

В.-Л. Нїтраї звертає увагу також на те, що класичну модель громадянськїй релїгїї авторства Р. Белла критикували через їгнорування позицїї полїтичних та нацїональних меншин. У процесї переосмислень своєї теорїї вїн схилився до позицїї, що цивїльна релїгїя бїльше

приманна масам, ніж національній еліті. Тому логічними є запитання, чи не створювалися дані конструкти для контролю й маніпулювання масами та який існує зв'язок цього типу релігії з державою і традиційною релігією в епоху зростання фрагментації та секуляризації суспільств.

У США цивільна релігія репрезентується як суміш (*fusion*) національної ідентичності з однією чи більше історично домінуючих релігійних практик, які приносять артефакти культури, які хоч і сприймаються місцевими жителями (*natives*) як належне, але є недостатньо ними вивченими. У Західній Європі багато культурних звичаїв та артефактів походять від громадянських релігійних умов (*civil religious conditions*), хоча в різних країнах є свої відмінності. Наприклад, у Нідерландах навіть у побуті простежується вплив кальвіністської протестантської етики, у Франції абсолютизується принцип секуляризації

(*laïcité*), а польська нація рухається до релігійно-культурної гомогенізації. Трохи окремо стоїть німецька нація, яка має свою специфіку історичної пам'яті через події Другої світової війни, що втратила традиційно-релігійне наповнення, яке століттями визначало німецьку культурну ідентичність.

Підсумовуючи, В.-Л. Ньїтраї говорить, що навіть у постмодерному та фрагментованому світі релігія громадянства дає «санкцію почуття колективної долі». Науковець цитує Р. Е. Шерілла, що «громадянська релігія отримує дуже мало вичерпного осмислення, але ми живемо в ній, тому звертаємось до неї повсякчас». Отже, такі релігійні практики сучасності, безперечно, є рефлексією особливої форми релігійної ідентичності, яка через цивільну релігію дає змогу інформувати та робити прозорішим розуміння для громадян значення національних культурних артефактів.